MÚSICA ANTIGA

RAMON LLULL: TEMPS DE CONQUESTES, DE DIÀLEG I DESCONHORT

28 NOVEMBRE DE 2015
SALÓ DEL TINELL

LA CAPELLA REIAL DE CATALUNYA
HESPÈRION XXI
JORDI SAVALL viola d'arc, rebec i direcció

L'AUDITORI
www.auditori.cat
Lepant 150
08013 Barcelona

Segueix-nos a

Comenta aquest concert amb
#auditori #antiga

RAMON LLULL (1232-1316)
Temps de conquestes, de diàleg i desconhort

700 aniversari de la mort del Beat Ramon Llull

> *Lo music consira les vous dispostes a esser altes e baxes e mitjanes, longues e breus, grosses e primes, proporcionades als accents de les vocals e de les consonants, per ço que pusca ornar les vous e les melodies dels estruments qui son plaents a oir e alegrar los coratges dels homens.*
>
> **Ramon Llull**, Arbre de scientia

Ramon Llull és un dels escriptors i poetes de la Catalunya medieval més destacats. Llull va viure una època de gran esplendor cultural, molt marcada per la coexistència, no sempre pacífica, de les tres cultures religioses del seu temps: la cristiana, l'àrab i la jueva. Ramon Llull, cèlebre i prolífic autor, exemplifica la universalitat d'aquest període amb una producció escrita que ha traspassat les fronteres i ha convertit el seu nou llenguatge en una eina per a la recerca de la veritat i l'entesa entre les cultures i les religions.

No sabem pas que ell fos músic; certament, però, estimava profundament l'art del cant; moltes de les seves poesies estaven pensades per ser cantades. Com ens confirma l'il·lustre musicòleg Higini Anglès (en el seu magistral estudi *La Música a Catalunya fins el segle XIII*), "és per això que ell, àdhuc no escrivint tonada novella per als seus cants, sovint anotava en quina tonada volia ell que es cantés una poesia determinada". En efecte, moltes de les poesies de Llull estaven pensades per ser cantades i musicades.

Les músiques que ens acompanyaran en aquest viatge al temps de Ramon Llull per evocar la seva vida són les cançons, sirventès, planys i danses profanes de trobadors, trouvères i joglars, com Raimon de Miraval, Pèire Cardenal, Bernat de Ventadorn, presents en les diferents corts de Jaume I, Pere II El Gran, Alfons II El Liberal i de Jaume II. I també les músiques religioses i espirituals més representatives del moment, totes elles acompanyades amb les músiques orientals d'origen àrab o jueu que ens recordaran, amb la seva emoció i bellesa, els moments més importants de la vida de Ramon Llull, els seus viatges i els fets històrics més rellevants de la seva època.

Jordi Savall

Mitjà patrocinador de
Música Antiga a L'Auditori: LA VANGUARDIA

Una coproducció de L'Auditori
i la Fundació Centre Internacional de Música Antiga L'AUDITORI

FUNDACIÓ Centre Internacional de Música Antiga

JORDI SAVALL · EL SO ORIGINAL

Amb el suport de

Ajuntament de Barcelona
Generalitat de Catalunya Departament de Cultura
MUHBA Museu d'Història de Barcelona

Amb la col·laboració

ara.cat
CatMúsica
CATALUNYA RÀDIO

PROGRAMA

NOVEMBRE DE 2015 | DISSABTE 28 | 20h

La Capella Reial de Catalunya
Hespèrion XXI

Sílvia Bel i **Jordi Boixaderas** *recitadors* / **Waed Bouhassoun** (Síria) *veu i oud* / **Moslem Rahal** (Síria) *ney* / **Hakan Güngör** (Turquia) *kanun* / **Yurdal Tokcan** (Turquia) *oud* / **Haïg Sarikouyoumdjian** (Armènia) *duduk i ney* / **Dimitri Psonis** (Grècia) *santur i moresca*

Concepció del programa, selecció musical i direcció: **Jordi Savall**
Recerca històrica i literària: **Manuel Forcano** i **Sergi Grau**

I

1200 **La Mallorca Musulmana**
Taksim & dansa àrab: *Mawachah Ya man Laibd Bihi Chamoulo*

1213 **Batalla de Muret. Mort del rei Pere I i victòria dels croats de Simó de Montfort.**
Comença el regne de Jaume I
Raimon de Miraval: *Aissi cum es genser Pascors*

1229 **Jaume I conquesta Mallorca**
TEXT 1: Llibre dels Fets de Jaume I
Fanfara (vents & percussió)

1232 **Naixement de Ramon Llull a la ciutat de Mallorca**
Raimon de Miraval: Ductia (instr.)

II

1257 **Llull es casa amb Blanca Picany i es relaciona amb l'infant Jaume, fill menor de Jaume el Conqueridor, futur rei de Mallorca**
TEXT 2: Retrat de joventut de Ramon Llull extret del *Llibre de contemplació*.
Anònim (Còdex de 1010): *Veri dulcis in tempore*

1262 **La "Reconquesta" s'acaba amb la presa de Cadis. Dels Regnes musulmans només queda el reialme nassarita de Granada**
Plany àrab

1263 **"Conversió a la penitència", a l'edat de trenta anys**
TEXT 3: *Vida de Mestre Ramon*, 1, 4

1265 **Inicia la peregrinació a Sant Jaume de Compostel·la i altres lloc sants**
Alfons X el Savi (Cantiga de Santa Maria, 100): *Santa Maria, strela do dia*

III

1265 **Compra un esclau moro per aprendre l'àrab i s'inicien nou anys de formació intel·lectual i lingüística. Al final del període, es produeix la mort del seu esclau i Llull escriu les seves primeres obres: *Lògica d'Algatzell* i el *Llibre de contemplació***
TEXT 4: *Vida de Mestre Ramon*, 11, 12, 13
Himne a la verge en àrab: *Ya Mariam el bekr*

1275 **El rei de Mallorca, havent sentit que Ramon havia fet uns bons llibres, va enviar a dir que vingués a Montpeller, on residia en aquell moment. Per la mateixa època, Ramon va obtenir del predit rei de Mallorca que s'edifiqués un monestir en el seu regne, i que fos dotat de possessions suficients, i que tretze frares**

menors hi fossin instal·lats per a aprendre-hi l'àrab a fi de convertir els infidels.
Motet anònim (Còdex de Montpeller, 66):
Mater Dei plena gratia / Mater, virgo pia / Eius

1282 **Desembarcament de les tropes de Pere el Gran a la costa de Tunísia. S'esdevenen les "Vespres Sicilianes"; els francesos de Sicília son massacrats durant una revolta contra Carles I d'Anjou, fomentada per Pere III.**
Istampitta: *Belicha* (instr.)

IV

1283 **Llull escriu el *Llibre d'amic e amat*.**
TEXT 5: *Llibre d'amic e amat*

1287 **Primera visita a París, on s'entrevista amb el rei Felip IV el Bell i té contactes amb Pere de Llemotges. Els primers intents d'ensenyança universitària fracassen. Escriu el *Fèlix* o *Llibre de Meravelles*.**

1290 **El general dels franciscans, Ramon Gaufredi, l'autoritza a ensenyar als convents d'Itàlia.**
Lauda di Cortona: *Ave, donna santissima*

1291 **Sant Joan d'Acre, última plaça forta dels croats, és presa pels sarraïns. L'any següent, a Roma, Llull amb 60 anys dedica al papa Nicolau IV la seva primera obra sobre la croada.**
Plany de Jerusalem contra Roma: *Jerusalem se plaint et li païs*

1293 **Primer viatge al Nord d'Àfrica, a Tunis.**
TEXT: 6 *Vida de Mestre Ramon*, 26
Mowachah *Billadi Askara Mon abdi Llama*

1295 **A Roma, Llull fa una Petició a Bonifaci VIII, nou papa elegit el desembre de l'any anterior. Escriu el *Desconhort* i comença l'*Arbre de ciència*.**
Conductus: *Roma gaudens jubila*

PAUSA 15'

V

1297-99 **Segona estada a París, on dedica al rei Felip IV de França i a la reina Joana de Navarra l'*Arbre de filosofia d'amor*.**
TEXT 7: *Arbre de Filosofia d'amor*, pròleg.
Teobald I de Navarra: *Deus est ainsi comme li pelicans*

1299 **Passa els darrers mesos de l'any a Barcelona, on dedica el *Dictat de Ramon* i el *Llibre de oració* a Jaume II d'Aragó. Llull rep permís del rei per predicar en totes les sinagogues i mesquites dels seus dominis. A l'hivern, Llull va estar a la sinagoga de Barcelona davant d'una audiència jueva per convèncer-la de la veritat del cristianisme.**
TEXT 8: Reconstrucció del discurs a la Sinagoga de Barcelona de Ramon Llull amb els jueus (per Harvey Hames).
Anònim (Cant espiritual): *Quant ai lo mon consirat*

1300 **Inici de l'expansió dels turcs otomans a Anatòlia**
Taksim & dansa otomana

1300-01 **Primera estada llarga a Mallorca després de molts anys, on escriu *El cant de Ramon*.**
Ramon Llull: Lo Desconhort, *El Cant de Ramon*

1301-02 **Viatge a Xipre, Armènia Menor (costa del golf d'Iskenderun) i potser Jerusalem.**
Taksim - Conductus: *O totius Asie Gloria, Regis Alexandria Filia*

VI

1305 **El 14 de novembre Llull assisteix a la coronació de Climent V a Lió, i adreça en va una petició a aquest papa. A l'octubre és present a l'entrevista entre el nou papa Climent V i els reis d'Aragó i Mallorca. Comença la formulació definitiva del seu sistema, l'*Ars generalis ultima*.**
TEXT 9: *Breviculum*, fig. 4
Anònim: Fanfara de *Coronació & Te Deum*

1306 **Expulsió dels jueus de França per Felip IV el Bell.**
Plany jueu

1307 **Segon viatge al Nord d'Àfrica, a Bugia, on Llull és empresonat durant sis mesos i finalment expulsat. Naufragi prop de Pisa.**
TEXT 10: *Vida de Mestre Ramon*, 36
Dansa del vent (ney, instr.)

1308 **A Pisa escriu l'*Art breu*, acaba l'*Ars generalis ultima*, i torna a escriure l'obra començada a Bugia i perduda en el naufragi, la *Disputatio Raymundi christiani et Homeri saraceni*.**
Anònim: *Piangeti christiani*

VII

1309-11 **Quarta i darrera estada a París, on escriu una trentena d'obres. El 1310, 40 mestres i batxillers en Arts i medicina firmen un document aprovant l'*Art breu*, i Llull rep una carta de recomanació de Felip IV. El 1311 dicta la *Vita coetanea*, i rep una aprovació del canceller de la Universitat de París. Camí del Concili de Viena, redacta el poema *Lo concili* i l'opuscle en prosa, *El fantàstic*. Assisteix al Concili de Viena fins a la primavera de l'any següent.**
TEXT 11: *Vida de Mestre Ramon*, 42
Philippe de Vitry: Motet: *Tribum / Quoniam secta / Merito hec patimur*

1313-15 **A l'abril de 1313 dicta testament. Ja té 81 anys. 1314 Tercera missió al Nord d'Àfrica, altra vegada a Tunis. Dedica obres al soldà i manté correspondència amb Jaume I d'Aragó, a qui demana un franciscà que l'ajudi a traduir els seus escrits al llatí.**
Taksim (duduk) & *Ghazali*

1316 **Pel març o abans Ramon Llull mor a Tunis, en el vaixell de tornada o a Mallorca mateix. Devia tenir 84 anys.**
Guillaume Dufay: *Veni Sancte Spiritus*

1319 **Jaume II participa, sense èxit a la guerra castellana-granadina, L'intent responia a la política recomanada per Ramon Llull en el seu projecte *Rex bellator* de conquesta de Terra Santa.**
TEXT 12: *Breviculum*, fig. 8.

1327 **Culmina l'expansió mediterrània del regnat de Jaume II, amb la conquesta de Sardenya, i estableixen bases comercials a Xipre, Egipte i Constantinoble (Imperi Romà d'Orient).**
Propiñan de Melyor / Der Makām « Uzzäl uşūleş Darb-i feth »

1396 **Neix Alfons *El Magnànim*, futur rei V d'Aragó, III de València, I de Nàpols, de Sicília i de Mallorca, II de Sardenya, i IV comte de Barcelona.**
Guillaume Dufay (CMM 74): *Gloria Patri et Filio* (Magnificat)

1442 **Alfons V *El Magnànim* conquesta Nàpols i crea la Iª Acadèmia de les Arts.**
Anònim (CMM 127): *Dindirindin*

La durada aproximada de les parts serà de 60 minuts cadascuna.

Agrairíem que apaguéssiu els mòbils, desactivéssiu les alarmes sonores i continguéssiu els estossecs. Un mocador redueix notablement el soroll.

RAMON LLULL
1232-1316
TEMPS DE CONQUESTES, DE DIÀLEG I DESCONHORT

AISSI CUM ES GENSER PASCORS
Raimon de Miraval

Aissi cum es genser Pascors
de nuill autre temps chaut ni frei,
degr' esser meiller vas domnei
per alegrar fis amadors ;
mas mal aion ogan sas flors
que m'an tan de dan tengut
q'en un sol jorn m'an tolgut
tot qant avi'en dos ans
conques ab mainz durs affans.

Un plait fan domnas q'es follors :
qant trobon amic que-s mercei,
per assai li movon esfrei
e-l destreingnon tros-s vir'aillors ;
E, qant an loignhat los meillors
fals entendedor menut
son per cabal receubut,
don se chala-l cortes chanz
e-n sorz crims e fols mazans.

Domna, per cui me venz Amors
quals que m'ai'enanz agut,
a vostr'ops ai retengut
toz faiz de druz benestanz
e Miraval e mos chanz.

Al rei d'Aragon vai de cors
cansos, dire qe-l salut,
e sai tant sobr'altre drut
qe-ls paucs prez faz semblar granz
e-ls rics faz valer dos tanz.

TAL COM ÉS BELLA LA PASQUA
Raimon de Miraval

Tal com és bella la Pasqua
més que cap altre temps calent o fred,
hauria d'afavorir el cortejament
pel gaudi dels amants fidels.
Però enguany, el mal a les flors
m'ha causat tant dany
que en un sol dia m'han pres
tot el que en dos anys havia
guanyat amb dures penes.

Les dones són folles amb llurs intrigues!
Quan es troben amb un amic que demana mercè,
li infonen angoixa per tal de reprovar-lo
i el turmenten fins que se'n va a una altra,
i quan així rebutgen els millors,
són els petits mentiders amorosos [1]
que acullen com si fossin perfectes [2]:
i és per això que el cant cortès calla
mentre sorgeixen xivarri i retrets.

Dama, per qui em venç l'amor,
que no sigui la que m'ha hagut abans de vós,
he retingut en servei vostre
tots els fets i dits dels distingits amants,
així com Miraval i els meus cants [3].

Al rei d'Aragó ves ràpid,
cançó, dir-li que el saludo
i que estic talment damunt els altres amants
en saber, que semblen grans els minsos mèrits
i faig valer el doble els que ja són preciosos.

E car lai no m'a vegut,
mos Audiarz m'a tengut,
qe-m tira plus q'adimanz
ab diz et ab faiz prezans.

I si no m'ha vist allí,
és que m'ha retingut el meu Audiart [4]
que m'atreu més que un amant,
amb les seves paraules i accions dignes d'elogi.

TEXT 1: Llibre dels Fets de Jaume I

[116] E quan venc al tercer jorn bon matí, sus entre el sol eixit e tèrcia, nos fom a Portopí, en endreçam nostres senyeres en cascuna de les galees, e ab nostres trompes (trompetes) entram-nos-en al port de la ciutat de Mallorques. [117] E, quan los de la ciutat nos viren venir, conegueren que nós érem, e que aquells que ells havien enviat havien bé recaptada llur missatgeria: e tots a una mà, hòmens e fembres e infants, eixiren al port amb molt gran alegria e amb molt gran plaer de nós qui veníem, e aitambé los del Temple e de l'Espital, ab los cavallers que eren a la ciutat.

TEXT 2: Retrat de joventut del *Llibre de contemplació* de Ramon Llull

El meu jovent és estat en via de follia e en obra de pecat e he acostumat mon cos e ma ànima a malvats vicis e a obres desordenades. Per tal que pogués haver los plaers de luxúria, me som moltes de vegades mès a perill de mort, e he sostenguts molts treballs e moltes ànsies e moltes paors. He amades persones, moltes de vegades, tant, que nit ni dia no era altra cosa en mon cor si no en amar aquelles. Tant he estat en mentides e en falsedats, que tots mos ossos sent malautes e cascats, e totes mes polpes e mes carns enmalautides, e tots los cinc senys de ma anima torbats. No son jo aquell qui pusca assò vanar, car jo son aquell qui he traits e enganats molts amics meusals quals he dites moltes davolèes e de falsíes e he fetes moltes de injuries. En així jo son estat foll del començament de mos dies d'entrò a trenta anys passats, on, enaixí com lo sol ha major força en la mitjania del dia, en així jo som estat foll e menys saviea tro a la mitjania de ma edat.

VERI DULCIS IN TEMPORE

Anònim (Còdex de 1010)

Veri dulcis in tempore
Florenti stat sub arbore

A LA DOLÇA PRIMAVERA

Anònim (Còdex de 1010)

A la dolça primavera
sota un arbre florit

---

[1] Que ignora el què és Amor de veritat, i el que ell vol de veritat.
[2] Perfecte segon les lleis del *fin'amor*.
[3] S'interpreta aquí "vostre és el castell de Miraval".
[4] "*Audiart*", un sobrenom que conté la noció d'escoltar (*audio* significa *sento* en llatí), designa el comte Ramon VI de Tolosa. Segons la *Vida* (biografia breu en forma de novel·la medieval) de Raimon de Miraval, un i altre s'anomenaven mútuament *Audiart*.

Juliana cu[m] sorore.

R/. Dulcis amor! Q[u]i te charet
in tempore Fit vilior.

Ecce florescunt arbores,
Lascive canunt volucres,
Inde tepescu[n]t virgines.

R/. Dulcis amor!...

Ecce florescunt gramina,
Et virgines dant agmina
Sumo dolorum carmina.

R/. Dulcis amor!...

Si viderem quod cupio!
Pro scribis sub exilio
Velut pro regis filio.

R/. Dulcis amor!...

és na Juliana amb sa germana.

R/. Dolç amor! És miserable
qui ara no et té.

Mireu, els arbres floreixen,
els ocells salten alegres,
les donzelles són menys fredes.

R/. Dolç amor!...

Mireu, l'herba rebrota
i les donzelles entonen
cants al summe dolor.

R/. Dolç amor!...

Tant de bo veiés qui estimo!
Per ell donaria els escribans de Silos
o el mateix fill del rei.

R/. Dolç amor!...

TEXT 3: *Vida de Mestre Ramon*, 1, 4

Una nit estava assegut al costat de seu llit, dispost a compondre i escriure en la seva llengua vulgar una cantilena sobre certa dona que llavors amava amb un amor de fada. Mentre començava a escriure, va mirar a la dreta i va veure el senyor Jesucrist com a penjant en la creu. En veure això, va tenir por, i, deixant les coses que tenia entre mans, es va ficar dins el llit per dormir. Però fins i tot l'endemà, descuidant l'aparició que li havia estat feta, no va deixar la seva lascívia. Al contrari, poc després s'esforçava en acabar la cançó començada, fins que el Salvador li va aparèixer, sempre en la mateixa forma, una tercera i quarta vegada, a la cinquena vegada que se li presentà, ell, completament aterrit va passar tota la nit intentant pensar què devien significar aquestes visions tantes vegades repetides. D'una banda, la seva consciència li deia que aquelles aparicions no pretenien altra cosa sinó que deixàs el món tot d'una a fi de dedicar-se d'allà endavant enterament al servei del senyor Jesucrist. De l'altra, emperò, la seva consciència el proclamava culpable des de temps enrere i indigne del servei de Crist. I així, ara discutint sobre aquestes coses amb ell mateix, ara pregant Déu amb fervor, passà aquella nit angoixosa sense dormir. A la fi, per do del Pare de les llums, considerà la mansuetud, paciència i misericòrdia que Crist tingué i té envers qualsevol pecador, i així finalment entengué amb certesa que Déu volia que ell, Ramon, deixàs el món i que d'allà endavant servís Crist de tot cot.

SANTA MARIA, STRELA DO DIA

Alfons X el Savi

Cantiga de Santa Maria 100

Esta é de loor.

Santa Maria,
Strela do dia,
mostra-nos via
pera Deus e nos guia.

Ca veer faze-los errados
que peder foran per pecados
entender de que mui culpados
son; mais per ti son perdoados
da oudadia
que lles fazia
fazer folia
mais que non deverai
Santa Maria...

Amostrar-nso deves carreira
por gaar en toda maneira
a sen par luz e verdadeira
que tu dar-nos podes senlleira;
ca Deus a ti a
outorgaria
e a querria
por ti dar e daria.
Santa Maria...

Guiar ben nos pod'o teu siso
mais ca ren pera Parayso
u Deus ten senpre goy'e riso
pora quen en el creer quiso;
e prazer-m-ia
se te prazia
que foss'a mia
alm'en tal compannia.
Santa Maria...

SANTA MARIA, ESTRELLA DEL DIA

Alfons X el Savi

Cantiga de Santa Maria 100

Aquesta és de lloança.

Santa Maria,
estrella del dia
monstra'ns la via
cap a Déu, i guia'ns.

Tu aconsegueixes que els perduts
i errats pels seus pecats
entenguin que són culpables;
però els perdones
de la gosadia
que els fa
der bogeries
en què no haurien de caure.
Santa Maria...

Has de mostrar-nos el camí
per a guanyar de totes totes
la llum sense igual i vertadera
que només tu pots donar-nos:
perquè a tu Déu
te la concediria
i ens la coldria donar
per tu, i ens la donaria
Santa Maria...

El teu judici ens pot guiar
capdavantera, al paradís, on
Déu sempre està joiós i somrient
per a qui ha volgut creure en ell:
i m'agradaria
si a tu et plau,
que la meva ànima fos
en aquesta companyia.
Santa Maria...

TEXT 4: *Vida de Mestre Ramon*, 11, 12, 13

Va comprar un sarraí amb el qual va aprendre la llengua aràbiga. [...] Nou anys després va succeir que, un dia que Ramon era absent, aquell sarraí va blasfemar el nom de Crist. Quan Ramon, en tornar, va saber això, mogut d'un gran zel per la fe, va pegar al sarraí a boca, al front i a la cara. El sarraí, que arran d'això va concebre un gran rancor, va començar des d'aquell moment a meditar de quina manera podria matar el seu senyor. Es procurà secretament una espasa, i un dia que va veure el seu senyor assegut tot sol, de sobte va caure sobre ell, al mateix temps que el va ferir amb la predita espasa, cridant amb un bramul terrible: Tu ets mort! Però Ramon, de totes maneres va rebre una ferida, si no mortal, almenys greu, sobre el ventrell. Però prevalent la seva força, va tombar el sarraí sota el seu cos i li va arrabassar violentament l'espasa. [...] Així que perplex davant aquest assumpte, pujà a una abadia propera, i allà amb gran encariment pregà Déu sobre allò durant tres dies. [..] Com que en el camí es va desviar per anar a la presó a fi de visitar el seu captiu, va trobar que s'havia penjat amb la mateixa corda amb la qual havia estat fermat.

YA MARIAM EL BEKR
OH VERGE MARIA

Cant a la Verge en àrab (Síria)

Oh Verge Maria, vós supereu el sol i la lluna
i cada estrella que travessa el firmament.

Mare de Jesús, mare i esperança meva,
no em deixeu mai sol quan pequi.

Oh estrella d'Orient, llum dels nostres santuaris,
il·lumineu les nostres ments, orelles i ulls.

MATER DEI PLENA GRATIA / MATER, VIRGO PIA / EIUS

Motet – *Anònim (Còdex Montpellier, 66)*

Triplum:
Mater Dei plena gratia,
hostium credencium
fidei nostre via,
errantium tu consilia
dissipes et studia
discrepantium,

MARE DE DÉU, PLENA DE GRÀCIA / MARE VERGE PIA / SEU

Motet – *Anònim (Còdex de Montpeller, 66)*

Triplum:
Mare de Déu, plena de gràcia,
camí de la nostra fe
entre els enemics dels creients,
vós desfeu els consells dels errats
i els esforços dels infidels,
el foc que, sense pudor, ens és hostil.

incendium (rubor non fuit) noxium.
Tu noxia cordium incendia
purga per filium, qui creavit omnia!

Motetus:
Mater, virgo pia,
omnium refugium,
mater maris nescia,
regia vernans prosapia,
lilium convallium,
prece previa
folium presta propicium
nobis in via,
ut in patria regem pium
videat in gloria
fidelium eccledia!

Tenor:
Eius

Vós apagueu els incendis nocius dels cors,
mitjançant el vostre fill que tot ho ha
creat!

Motet:
Mare, verge pia,
de tots refugi,
mare sense conèixer home,
que renoveu una estirp reial,
lliri de les vallades,
us preguem,
mostreu-nos un camí propici,
perquè a la pàtria
l'església dels fidels
vegi en glòria
un rei piadós.

Tenor:
Seu

TEXT 5: *Llibre d'amic e amat* (extractes)

(25) Digueren a l'amic:
On vas?
- Venc de mon amat.
- On véns?
- Vaig a mon amat.
- Quan tornaràs?
- Estaré ab mon amat.
- Quant estaràs ab ton amat?
- Aitant de temps con seran en ell los meus pensaments.

(27) Cantava l'aucell en lo verger de l'amat. Venc l'amic, qui dix a l'aucell:
- Si no ens entenem per llenguatge, entenam-nos per amor; cor en lo teu cant se representa a mos ulls mon amat.

(97) Demanaren a l'amic de qui era. Respòs:
- D'amor.
- De què est?
- D'amor.
- Qui t'ha engenrat?
- Amor.
- On nasquist?
- En amor.

- Qui t'ha nodrit?
- Amor.
- De què vius?
- D'amor.
- Com has nom?
- Amor.
- D'on véns?
- D'amor.
- On vas?
- A amor.
- On estàs?
- En amor.
- Has altra cosa mas amor?

Respòs:

- Hoc, colpes e torts contra mon amat.
- Ha en ton amat perdó ?

Dix l'amic que en son amat era misericòrdia e justícia, e per açò era son hostal enfre temor e esperança.

AVE, DONNA SANTISSIMA

Lauda - *Anonimo (Laudario di Cortona)*

Ave, donna santissima,
regina potentissima.
La vertù celestiale
colla gratia supernale
en te, virgo viriginale,
discese benignissima.

La nostra redemptione
prese encarnatione
k'è sença corruptione,
de te, donna sanctissima.

Stand' al mondo sença 'l mondo
tutto fo per te iocondo,
lo superno e 'l profondo,
e l'aere suavissima.

Quasi come la vitrera,
quando li rai del sole la fiera,
dentro passa quella spera
k'è tanto splendissima,

SALVE, SENYORA SANTÍSSIMA

Lauda - *Anònim (Laudario di Cortona)*

Salve, senyora santíssima,
reina potentíssima.
La virtut celestial
amb la suprema gràcia
en vós, verge virginal,
descendí benigníssima.

La nostra redempció
és fruit de l'encarnació,
sense corrupció,
en vós, senyora santíssima.

Estant al món sense ésser del món
tot ho faig per vós amb joia,
allò superior i allò profund,
i l'aire suavíssim.

Quasi com en un vitrall
il·luminat pels raigs del sol,
penetra aquella esfera
que és tan esplendidíssima.

stando colle porte kiuse
en te Cristo se renchiuse:
quando de te se deschiuse
permansisti purissima.

Altresì per tua munditia
venne 'l sol de la iustitia
in te, donna di letitia,
sì foste preclarissima.

Tu se' porta e tu se' domo,
di te naqque Diu et homo;
arbore col dolçe pomo
ke sempre sta florissima.

Entrant a porta closa
en vós Crist es tancà:
quan de vós sorgí
romanguéreu puríssima.

Així mateix, per la vostra puresa
vingué el sol de la justícia
en vós, senyora d'alegria,
tant éreu il·lustríssima.

Vós sou la porta i la casa,
de vós nasqué el Déu i l'home;
planta de la dolça poma
que és sempre floridíssima.

JERUSALEM SE PLAINT ET LI PAÏS

Plainte de Jerusalem et d'Acre
Complainte de Jerusalem contre Rome
Anonyme

Jerusalem se plaint et li païs
U Dalmeldiex souffri mort doucement
Que deça mer a poi de ses amis
Ki de secors li facent mais nient.
S'il sovenist cascun del jugement
Et del saint liu u il souffri torment
Quant il pardon de sa mort fist Longis,
Le descroisier fesissent mout envis;
Car ki pour Dieu prent le crois purement,
Il le renie au jor que il le rent,
Et com Judas faura a paradis.

Nostre pastour gardent mal leur berbis,
Quant pour deniers cascuns al leu les vent;
Mais li pechiés les a si tous souspris
K'il ont mis Dieu en oubli pour l'argent
Que devenront li riche garniment
K'il aquierent assés vilainement
Des faus loiers k'il ont des croixiés pris?
Sachiés de voir k'il en seront repris,
Se loiautés et Dius et fois ne ment.
Retolu ont et Achre et Belleent
Ce que cascuns avoit a Diu pramis.

JERUSALEM I TOT EL PAÍS ES PLANYEN

Lament de Jerusalem i d'Acre
Plany de Jerusalem contra Roma
Anònim

Jerusalem i tot el país es planyen
on el Senyor Déu patí la mort amb resignació,
que deçà els mars hi ha tan pocs amics
que vulguin exposar llurs cossos per defensar-los.
Si cadascun d'ells es recorda del judici
i dels llocs sants on Déu sofrí el turment,
quan la seva mort perdonà a Longí,
no es guardarien d'anar a la croada,
car qui pren la creu solament per Déu,
en renega el dia que la deposa,
tal com Judes quedà fora del Paradís.

Els nostres pastors guarden malament llurs ovelles
quan les venen al llop per molts denaris.
El pecat tant s'ha emparat de tots ells
que han oblidat Déu per diners.
Què s'esdevindrà dels rics guarniments
que han adquirit tan vilment
amb l'or que han pres als croats?
Si Déu, lleialtat i bona fe no menteixen,
aquests hauran recuperat Acre i Betlem,
tal com cadascú a Déu havia promès.

Ki osera ja mais en nul sermon
De Dieu parler em place n'em moustier,
Ne anoncier ne bien fait ne pardon,

Chose qui puist Nostre Signeur aidier
A la terre conquerre et gaaignier
U de son sang paia no raençon?
Segneur prelat, ce n'est ne bel ne bon
Ke son secors faites tant detriier:
Vos avés fait, ce poet on tesmoignier,
De Deu Rolant et de vous Guenelon.

En celui n'a mesure ne raison
Ki ce counoist, s'il n'aüe a vengier
Ceuls ki pour Dieu sont dela em prison
Et pour oster lor ames de dangier.
Puis c'on muert ci, on ne doit resoignier
Paine n'anui, honte ne destorbier.
Pour Dieu est tout quan c'on fait en son non,
Ki en rendra cascun tel guerredon
Que cuers d'ome nel poroit esprisier;
Car paradis en ara de loier,
N'ainc pour si poi n'ot nus si riche don.

Qui mai gosi parlar de Déu
en cap sermó a la plaça o a l'església
o anunciar una bondat, un perdó

O qualsevol cosa que pugui ajudar
nostre Senyor a conquerir la terra,
on pagà el nostra rescat amb la seva sang?
Senyors prelats, no és bell ni honest
retenir el preu dels auxilis destinats al Senyor.
Heu fet, hom n'és testimoni,
de Déu Rotllà i de vós Ganeló.

No hi ha sentit ni raó
en qui no ho oeix i no va a venjar
aquells qui per Déu són a la presó
i per salvar llurs ànimes del perill.
Puix que hom mor aquí, no cal témer
pena ni enuig ni vergonya ni dany.
Tot allò que hom fa per ell és en nom de Déu.
A tothom donarà una recompensa
que el cor de l'home no sap apreciar,
car hom hi guanyarà el Paradís.
Mai per tan poc hom ha rebut un do tan ric.

TEXT 6: *Vida de Mestre Ramon*, 26

Poc després arribaren al port de Tunis on, prenent peu a terra, entraren a la ciutat. Convocant a poc a poc d'un dia a l'altre els més versats en la llei de Mahoma, Ramon els digué entre altres coses que ell coneixia bé els fonaments de la llei dels cristians en tots els seus articles, i que ell havia vingut a fi que, si, després d'oir els fonaments de llur llei, és a dir la de Mahoma, i de sostenir amb ells una disputació sobre aquestes coses, els trobava més vàlids que els arguments dels cristians, es convertiria a llur secta. [...] Quan semblava, doncs, que Ramon ja estava il·lustrant les ments dels infidels sobre tals coses, succeí que un cert home de no poca fama entre els sarraïns, que s'havia adonat no tan sols de les paraules de Ramon, sinó també de les seves intencions, va exhortar i suplicar al rei que fes decapitar aquest home que s'esforçava a subvertir la gent sarraïna i amb gosadia temerària destruir la llei de Mahoma. El rei [...] va desistir de la mort de Ramon; però de tota manera va ordenar immediatament que fos expulsat del regne de Tunis. Quan el tragueren de la presó, emperò, va sofrir molt d'insults, cops i afliccions de part de molta gent.

ROMA GAUDENS JUBILA

Conductus - *Anònim (s. XIII)*

Roma gaudens jubila,
Mentis procul nubila
Splendor expellat hodie
Splendor pacis et glorie
Fidelibus lugentibus
Ortus de tuo principe.
Syon ergo filia
Surge de tristitia!
Salutis adest dominus,
Ut tuo fiat terminus
Exilio cum gaudio;
Jam regem regum suscipe.

ROMA, EXULTA EN L'ALEGRIA!

Conductus - *Anònim (s. XIII)*

Roma, exulta en l'alegria!
Foragita els núvols de la ment:
que l'esplendor de la pau i la glòria
per als fidels que ploren
sorgeixi del teu Senyor.
Alça't, filla de Sió,
deixa tota tristesa!
El Salvador ha vingut amb joia
per posar fi al teu exili.
Acull el rei dels reis.

TEXT 7: *Arbre de Filosofia d'amor* (pròleg)

«Filosofia d'amor», dix Ramon, «què és causa que Filosofia de saber ha més servidors que vós? Ni per què vós n'avets enveja, pus que ela és vostra sor?». «Ramon», dix la dona, «la ocasió per què ma sor à més servidors que mi, és car los homes, can comensen apendre siències, comensen amar saber per mi, car sens mi no poden amar saber; e con saben les siències, amen la filosofia d'aqueles e an-ne feyts molts libres e moltes arts; e adeliten-se en amar les sciències, e no en amar mi ni ma filosofia d'amar, qui és pròpiament de ma essència e natura; e per aisò, can volen amar, no saben amar mi ni mes condicions, en tan gran virtut con saben entendre veritat de les causes que aprenen; e asò és per so car estan longament en apendre sciències d'enteniment e de veritat, e no en apendre sciències d'amor e de bontat.»

DEUS EST AINSI COMME LI PELICANS

Sirventès religieux de Thibaut de Champagne

I
Deus est ainsi comme li pelicans,
qui fait son ni ou plus haut arbre sus;
et li mauvais oisiaux, qui vient de jus,
ses oisellons ocist, tan test puianz.
Li peres vient destroiz et angoisseux,
du bec s'ocist; de son sanc dolereus
vivre refait tantost ses oiseillons.
Deus fist autel quant fu sa passions;

DÉU ÉS COM UN PELICÀ

Sirventès religiós de Thibaut de Champagne

I
Déu és com un pelicà
que fa el seu niu al cim de l'arbre;
i l'au malvada que ve tot xisclant
mata els petits pelicans, tal és la seva perversitat.
El pare preocupat i angoixat arriba,
es fereix amb el seu bec, i amb la seva sang
[i la seva sofrença
ressuscita tot d'una els seus petits.

de son doux sanc racheta ses enfanz
du deable, qui trop estoit puissanz.

II
Li guerredons en est mauvais et lens,
que bien ne droit ne pitié n'a mais nus;
ainz est orguiauz et baraz au desus,
felonie, traïsons et bobanz.
Mult par est or nostre estaz perilleuz,
et se ne fust li essamples de ceus
qui tant aiment et noisez et tençons,
ce est de clers qui ont laissiés sarmons
por guerroier et por tüer les genz,
jamés en Die une fust nus hom creanz.

III
Nostre chiez fait toz nos menbrez doloir;
por c'est bien droiz qu'a Dieu nos en plaingnons,
et grans corpes ra mout sor les barons,
cui il poise quant aucuns velt valoir.
Et entre gent en font mult a blasmer
qui tant sevent et mentir et guiler.
Le mal en font deseur aus revenir;
et qui mal quiert, maus ne li doit faillir.
Qui petit mal porchace a son pooir,
li granz ne doit en son cuer remanoir.

IV
Bien devrions en l'estoire veoir
la bataille qui fu des deus dragons,
si con l'en trouve en livre des Bretons,
dont il couvient les chastiauz jus cheoir:
C'est ciz sieclez cui il covient verser,
se Deus ne fait la bataille finer.
Le sens Merlin en covient fors issir
por devener qu'estoit a avenir;
mes Antecriz vient, ce pöez savoir,
as maçües qu'enemis fait movoir.

V
Savez qui sont li vil oisel punais,
qui tüent Dieu et ses enfançonez?

Déu féu el mateix amb la seva Passió:
amb dolça sang va redimir els seus fills
del Dimoni, tan poderós com era.

La recompensa d'aquesta acció és petita i lenta,
que ningú ni justícia ni pietat no ha tingut mai,
car en lloc seu prevalen l'orgull i l'engany,
la fellonia i la traïció.
Ara som en una situació molt perillosa.
Si no fos per l'exemple d'aquells
als qui els agrada lluitar i batallar
–ço és, els clergues que han deixat de banda
[llurs sermons
per fer la guerra i matar gent–
ja ningú no creuria en Déu.

El nostre cap ens envia el dolor a tots els membres,
i justament ens queixem d'això a Déu.
També els barons tenen gran culpa,
car s'entristeixen quan algú deleja ser superior;
i d'altres es comporten sovint de manera
[d'allò més censurable,
són els qui tant saben mentir com enganyar.
La seva maldat se'ls gira en contra,
car qui la cerca, sempre la rebrà.
I aquell que encalça fer un mal menor amb
[totes les seves forces
no cal que tingui el cor ple de maldat.

Bé hauríem de recordar la història
de la batalla que es lliuraren els dos dracs,
tal com hom la troba al llibre dels bretons,
que féu ensorrar els castells.
Serà als nostres dies que cauran
si Déu no posa fi a aquesta batalla.
Calgué que Merlí manifestés la seva saviesa
per endevinar allò que passaria;
però l'Anticrist vindrà, sapigueu-ho,
amb els garrots que l'enemic fa brandar.

Sabeu qui són els malvats? Els ocells abominables
que maten Déu i els seus fills?

Li papelart, dont li mons n'est pas nez,
cil sont bien ort et puant et mauvez;
il ocïent toute la simple gent
par lo faus moz, qui sont li Dieu enfant.
Papelart font le siecle chanceler;
par saint Pierre, mal les fait encontrer!
Il ont tolu joie et solaz et pais;
cil porteront en enfer le grief fais.

VI
Or nous doint Dieus lui servir et amer
et la dame qu'on n'i doit oublier,
qui noz vueille garder a toz jors mais
des maus oisiaux qui ont venin es bes.

Són els falsos religiosos, el nom dels quals
[és així d'obscè:
Són molt bruts, fan pudor i són dolents.
Maten la gent senzilla
amb llurs falsedats, gent que són els Fills de Déu.
Els falsos religiosos fan tremolar el món.
Per sant Pere, que és mala cosa topar-hi!
Han furtat l'alegria, el benestar i la pau.
S'enduran la seva càrrega feixuga a l'infern.

Que Déu ens permeti servir-lo i estimar-lo
i que la Senyora, que no pot ser oblidada,
que per sempre ens protegeixi
de les aus malignes que duen verí als becs!

TEXT 8: Reconstrucció del discurs de Llull a la Sinagoga de Barcelona amb els jueus (per Harvey Hames)

Com de costum, començaré amb un rés. Déu, que ens doneu gràcia, obriu per favor els cors de la meva audiència de manera que recordin, entenguin i estimin aquest sermó, de manera que mereixin estar en la llum de la seva glòria al paradís. Encara que romanc davant de vostès ací, a la sinagoga, on se'ls acusa de renegar del nom de Jesucrist, no he vingut a forçar-los a la conversió, sinó a tenir una discussió oberta sobre la naturalesa de les nostres fes respectives, i demostrar-los com les diferències entre nosaltres provenen de no comprendre què creiem els cristians sobre la Divinitat. Se'ns acusa de la creença en tres déus, quan realment creiem, igual que vostès, en un déu, amb una essència. No he vingut ací a intentar provar-los que vostès no entenen les Santes Escriptures, que prefiguren l'arribada de Jesús, portat per la beneïda Mare de Déu, ja que discutir l'autoritat no condueix a res. Però, els demano que buidem les nostres ments de totes les preconcepcions i que tinguem la nostra memòria, intel·lecte i voluntat per a recordar, entendre i estimar l'essència d'un Déu que ha de ser tres per necessitat.

QUANT AI LO MON CONSIRAT

Anonim (ca. 1180)

R./ Quant ai lo mon consirat
tot l'als es nient mas Deu,
e com be-m son apensat
lo comjat es for[t]ment greu.

E./ car nos em | de greus pecatz carregats,
si-u enquerem, | podra-ns esser perdonat,

BEN CONSIDERAT EL MÓN

Anònim (ca. 1180)

R./ Ben considerat, el món
fora de Déu és tot no-res
i com que m'ho he ben pensat
marxar-ne és força greu.

Com que ens hem | carregat de greus pecats
si ho demanem | ens podrà ser perdonat,

car Senhor tal avem cui plad merce, pus que platz, c'aixi n'es acustumat.

E./ Hon prejarem | totz ensems lo Creador que-ns do s'amor | e-ns gart de mal e [d'error?

R./ Quant ai lo mon consirat...

Aital Senhor | devem tembre e onrar,
qui per nos totz | se volc tant umiliar,
can trames l'angel seu per la dona saludar,
e'l plac en ela entrar.

E./ Hon prejarem...

R./ Quant ai lo mon consirat...

Quan so fe fait | per nosaltres a salvar,
sus en la crotz | lo seu sang volc escampar,
e apres la seu' mort al terç jorn ressucitar,
que'ns pogues totz deliurar.

E./ Hon prejarem...

R./ Quant ai lo mon consirat...

Al quarante | dia volc al cel pujar,
e'l cinquante | Sent Espirit enviar,
per zo que'ls enflames e poguessin preicar
la fe per nos a salvar.

E./ Hon prejarem...

R./ Quant ai lo mon consirat...

Apres la fi | del mon, venra per jutjar
los bons e'ls mals, | segons lur merit, cobrar
gasardo e trobar, car aixi cove a far per
dretura a salvar.

car tenim un Senyor que defensa la mercè, més que plaure-li, que així hi està acostumat.

E./ On pregarem | tots junts al Creador que ens dóna amor | i ens guarda del mal [i de l'error?

R./ Ben considerat, el món...

Un Senyor així | hem de témer i honrar,
que per tots nosaltres | va fer acte de [tanta humilitat,
quan envià el Seu àngel la dona saludar, i
li plagué d'entrar-hi.

E./ On pregarem...

R./ Ben considerat...

Quan ço fou fet | per a salvar-nos a nosaltres,
a la creu | la seva sang volgué escampar,
i després de la seva mort, al tercer dia
ressuscità, per a poder-nos tots alliberar.

E./ On pregarem...

R./ Ben considerat...

Al quarantè | dia al cel volgué pujar
i al cinquantè | l'Esperit Sant enviar,
perquè els incités (els apòstols) a poder
predicar la fe per salvar-nos.

E./ On pregarem...

R./ Ben considerat...

Després de la fi | del món vindrà a jutjar
els bons i els dolents | i segons llur mèrit cobrar
recompensa i trobar-la, car així li convé fer
per salvar la rectitud.

E./ Hon prejarem...

R./ Quant ai lo mon consirat...

E./ On pregarem...

R./ Ben considerat...

RAMON LLULL: LO DESCONHORT
EL CANT DE RAMON: QUAN RAMON REMEMBRÀ

Música: *Guiraut de Borneill (No puesc sofrir la dolor)*
Text: *Ramon Llull*

Fenit lo desconhort
en lo qual del món
e en rimes posat,
car poria ésser
se metra en lo fait,
ço que tant ha Ramon
Car si per lo Papa
e que li cardenal
poran ésser del món
e tot lo món serà
que a la fe crestiana
Aquest bell desconhort
que Ramon ha escrit,
l'ordenament ha dit
per ço que no s'oblit;
que mant home ardit
tro que sia complit
al Papa requerit.
lo fait és establit
hi hagen consentit,
tot li mal departit,
a Déu tan abellit
no serà contradit.
do al Sant Esperit.

Quan Ramon remembrà
en la qual llongament
e membrà l'ermità
adoncs plorà molt fort
e dix a Jesucrist,
-Oh vós, ver Déus e hom,
con fóssets per lo món
Si a dretura plau
plàcia-us que l'ermità
pus que s'és mès tan fort
e faits per ell complir
e a mi ajudats
la molt gran tempestat
hac estat tabuixat
que a ella s'era dat,
e hac d'ell pietat,
mans juntes, genollat:
per qui eu hai treballat
conegut e amat!
que vós me n'hajats grat,
sia remunerat,
en ma societat,
ço on hai pauc enançat,
a enançar crestiantat.

O TOTIUS ASIE GLORIA

Conductus - *Anònim (s. XIII)*

O totius Asie Gloria,
Regis Alexandrie Filia,
Grecie gymnasia

SOTA ELS TEUS ULLS, MAGÈNCIA

Conductus - *Anònim (s. XIII)*

Sota els teus ulls, Magència,
Glòria de tota l'Àsia,
les Escoles de Grècia,

Coram te, Maxentie,
Dia Confundit philosophia;
De cuius victoria
Protectorem virgium,
Benedicamus Dominum.

s'omplen a vessar de gràcies divines
de la Philosophie] filla del rei d'Alexandria,
que atorga segura la victòria
la defensa de les nostres verges.
Beneïm el Senyor.

TEXT 9: *Breviculum*, fig. 4

La causa per la qual ha estat trobada aquesta ciència és perquè Déu sigui honrat, entès i estimat pel seu poble; que siguin destruïts els errors i les divisions i les falses opinions que regnen en aquest món [...] Primer de tot, doncs, cal creure que és possible que almenys una de les dues parts d'una contradicció sigui o vera o falsa. Després recorreu els principis i regles d'Aquesta Art. I quan trobeu la part que més s'avé amb l'ésser, i amb la qual tingueu més entendre, estimar i recordar, retingueu la part afirmativa, i més si per afirmativa es vol significar una major concordança entre la causa primera, i el seu efecte, de manera que, en la conclusió afirmativa o negativa, se'n segueixi la majoritat del fi.

TE DEUM LAUDAMUS
Himne

Te Deum laudamus:
te Dominum confitemur.
Te aeternum patrem
omnis terra veneratur.

Tibi omnes angeli,
tibi caeli et universae potestates:
tibi cherubim et seraphim
incessabili voce proclamant:

"Sanctus, Sanctus, Sanctus
Dominus Deus Sabaoth.
Pleni sunt caeli et terra
majestatis gloriae tuae."

Amen.

TE DEUM LAUDAMUS
Himne

A Tu, oh Déu, et lloem,
a Tu, Senyor, et reconeixem.
A Tu, etern Pare,
et venera tota la creació.

Els àngels tots, els cels
i totes les potestats t'honoren.
Els querubins i serafins
et canten sense cessar:

Sant, Sant, Sant
és el Senyor, Déu de l'univers;
Els cels i la terra
estan plens de la majestat de la teva glòria.

Amén.

TEXT 10: *Vida de Mestre Ramon*, 36

Ramon va tornar a Mallorca, d'on es va embarcar cap a una terra dels sarraïns anomenada Bugia. En la plaça principal d'aquella ciutat, Ramon, posat en peus, va

cridar en veu alta, prorrompent en aqueixes paraules: “La llei dels cristians és vera, santa i acceptable a Déu, mentre que la llei dels sarraïns és falsa i errònia, i estic disposat a provar-ho”. Mentre, amb tals paraules pronunciades en llengua sarraïna, exhortava a la fe de Crist la multitud de pagans ja assistents, molts li caigueren damunt amb mans criminals, volent apedregar-lo a mort. Mentre s’acarnissaven així contra ell, el principal sacerdot o bisbe de la ciutat va enviar emissaris amb ordre de dur aquest home davant ell. [...] El bisbe li contestà: “Si creus, doncs, que la llei de Crist és vera i consideres la de Mahoma falsa, addueix una raó necessària que ho provi.” Car aquell bisbe era conegut com a filòsof. I Ramon respongué: “Convinguem tots dos en quelcom comú; llavors et donaré una raó necessària.” [...] L’endemà, emperò, es congregaren els clergues de la llei davant el bisbe, demanant la seva mort. [...] Llavors fou tancat en la latrina de la presó dels lladres, on dugué una vida penible durant qualque temps.

PIANGETI, CHRISTIANI

Anonimo

Piangeti, christiani, el dolor de Maria,
piangeti i grandi affani e l’aspra morte ria,
che fece Jesú Christo, nostra speranza e via:
piangi zaschaduno l’aspra passione.

PLOREU, CRISTIANS

Anònim

Ploreu, cristians, el dolor de Maria,
ploreu les grans angoixes i l’aspra mort cruel
que patí Jesucrist, nostra esperança i vida:
plori cadascú l’aspra passió.

TEXT 11: *Vida de Mestre Ramon*, 42

Partint de Gènova, se’n va anar al papa, que llavors residia a Avinyó. Veient, tanmateix, que no hi podia obtenir res del seu propòsit, se’n va anar cap a París. Allà va llegir públicament la seva *Art* i altres llibres que havia escrit anteriorment. Una multitud de gent –tant mestres con alumnes– assistiren a la seva lectura. Els va exposar no tan sols una doctrina corroborada per raons filosòfiques, sinó que també els va manifestar una saviesa confirmada de manera admirable per alts principis de la fe cristiana.

TRIBUM, QUE NON ABHORRUIT / QUONIAM SECTA LATRONUM / MERITO HEC PATIMUR

Philippe de Vitry - Motet

Triplum:
Tribum, que non abhorruit
indecenter ascendere,
furibunda non metuit
Fortuna cito vertere,

LA FORTUNA FURIOSA NO HA TEMUT / PUIX QUE LA BANDA DE LLADRES / PROU MERESCUDAMENT QUE HO PATIM

Philippe de Vitry - Motet

Triplum:
La Fortuna furiosa no ha temut
fer baixar prest la tribu
que no es feia enrere
d’ascendir indecentment,

dum duci prefate tribus
In sempiternum speculum
parare palam omnibus
non pepercit patibulum.
Populus ergo venturus,
si trans metam ascenderit
quidam, forsitan casurus
cum tanta tribus ruerit,
sciat eciam quis fructus
delabi sit in profundum.
Post zephyros plus ledit
hyems, post gaudia luctus:
unde nichil melius
quam nil habuisse secundum.

Duplum:
Quoniam secta latronum,
spelunca vispilionum
vulpes, que Gallos roderat
tempore quo regnaverat
leo cecatus, subito
suo ruere merito
in mortem privatam bonis:
Concinat Gallus Nasonis
dicta, que dolum acuunt:
Omnia sunt hominum
tenui pendencia filo,
et subito casu que valuere ruunt.

Tenor:
[Merito hec patimur.]

i per al cabdill d'aquesta tribu
no ha deixat de preparar
el patíbul com a etern mirall
a la vista de tothom.
Així, si el poble futur
puja més enllà del límit,
deixeu que un home que caigui
amb l'esfondrament de tal tribu,
també sàpiga quina fi faria
si caigués dins les profunditats.
Després dels zèfirs més mal fa
l'hivern, com el dol després del gaudi;
en canvi, és millor no tenir res
que quedar-se sense res.

Duplum:
Puix que la banda de lladres
d'una cova de vilipendiats
i la guineu que rosegà els galls
en temps en què regnava
el lleó cegat, de sobte
han caigut per la seva roïnesa
en la mort, privades de bondats,
canti el gall les paraules d'Ovidi
que reforcen l'engany:
Tots els afers humans
pengen d'un fil prim,
i d'una caiguda sobtada es trenca tota cosa forta.]

Tenor:
[Prou merescudament que ho patim.]

GHAZALI

Tradicional (Marroc)

Oh estimat, estimat, la meva ferida d'amor s'ha fet més gran
i la lluna em va entretenir enmig de la nit, i després se'n va anar.
Oh criticaires, no em culpeu, car l'amor és fet d'enganys,
estic bojament enamorat, i desitjo el contacte amb qui m'estimo.

VENI SANCTE SPIRITUS

Guillaume Dufay

Veni sancte spiritus,
Et emitte caelitus
Lucis tuae radium.

Veni pater pauperum,
Veni dator munerum,
Veni lumen cordium.

Consolator optime,
Dulcis hospes animae,
Dulce refrigerium.

In labore requies,
In aestu temperies,
In fletu solacium.

O lux beatissima,
Reple cordis intima
Tuorum fidelium.

Sine tuo numine,
Nihil est in homine,
Nihil est innoxium.

Lava quod est sordidum,
Riga quod est aridum,
Sana quod est saucium.

Flecte, quod est rigidum,
Fove, quod est frigidum,
Rege, quod est devium.

Da tuis fidelibus
In te confidentibus
Sacrum septenarium.

Da virtutis meritum,
Da salutis exitum,
Da perenne gaudium.

VENIU, OH ESPERIT SANT

Guillaume Dufay

Veniu, oh Esperit Sant,
des del cel al nostre pit
amb un raig de llum divina.

Pare dels pobres, veniu,
deu-nos els dons que teniu,
oh Sol que el cor il·lumina.

Vós sou el consolador,
de l'ànima habitador,
i dolcíssim refrigeri.

En els treballs sou confort,
en les penes sou conhort,
en la calor sou temperi.

Oh divina claredat,
visiteu la intimitat
del cor que ja us ansia.

Res tindrà l'home si vós
no li deu vostre socors
divinal, que bé li sia.

Tot el que no és net renteu;
tot el que ja és sec regueu;
cureu tota malaltia.

Tot l'indòmit endolciu;
tot el fred encalentiu;
regiu el qui s'esgarria.

Deu als fidels confiats
dels vostres dons esperats
la sacrosanta Setena;

el mèrit de la virtut,
el camí de la salut,
la joia immortal i plena.

Amen.
Alleluia.

Amén.
Al·leluia.

TEXT 12: *Breviculum*, fig. 8.

Oh senyors reis dels cristians, que per la gràcia de Déu sou el poder, l'espasa, l'escut, el braç i la defensa de la santa Església romana. Que es desvetlli la vostra santa devoció i que la pietat encoratgi el vostre poder, sobretot amb el santíssim papa, el nostre summe pontífex, de manera que sense més espera, abans del passatge futur a Terra Santa es faci als vostres regnes una provisió de clergues devots, ben formats en les ciències i sobretot en la teologia; i que des d'ara aprenguin a parlar àrab i hebreu, de manera que quan arribi el moment sàpiguen predicar, mostrar, disputar amb els infidels; i així Déu amb el vostre poder de les armes corporals, juntament amb les armes espirituals dels clergues, podrà reconduir els infidels al fi per al qual Ell mateix els va crear. Jo sé, estimadíssims senyors, que tots els homes de lletres infidels estan disposats a acceptar la veritat cristiana si els la demostrem per raons necessàries. [...] Primer trobem alguna cosa en què estiguem plenament d'acord i a partir d'aquí et donaré les raons necessàries.

GLORIA PATRI ET FILIO

Del Magnificat - *Guillaume Dufay*

Gloria patri et filio,
et spiritui sancto.

GLORIA AL PARE I AL FILL

Del Magnificat - *Guillaume Dufay*

Gloria al Pare i al Fill
i a l'Esperit Sant.

DINDIRINDIN

Villancet - *Anònim (CMM 127)*

Dindiridin ridin rindayna
dindiridin dindi rindayna
rindayna dindiridin.

Me levay un domatin
matineta davant l'alba
per andar a un giardin
per collir la cirofrada
Dindirindin...

Ju me levé un bel maitín
Matineta per la prata
encontré le ruyseñor
que cantava so la rama.
Dindirindin...

Encontré le ruyseñor
que cantava só la rama.
"Ruyseñor, le reyseñor
fácteme aquesta embaxata."
Dindirindin...

"Ruyseñor, le ruyseñor
fácteme questa embaxata
Y digaolo a mon amí
que ju ja só maritata."
Dindirindin...

MÚSICA ANTIGA

2015
2016

ANNA PROHASKA,
IL GIARDINO ARMONICO:
AFRICAN QUEENS

Àries:
Dido and Aeneas de **PURCELL**,
Giulio Cesare de **HÄNDEL**,
Cleopatra de **CASTROVILLARI**,
Didone abbandonata i
Antonio e Cleopatra de **HASSE**...

13 DESEMBRE
Entrades
a partir de
10€

L'AUDITORI

Lepant 150
08013 Barcelona

www.auditori.cat

LA CAPELLA REIAL DE CATALUNYA

Seguint el model de les famoses "Capelles Reials" medievals per a les quals foren creades les grans obres mestres de les músiques sagrada i profana a la Península Ibèrica, l'any 1987 Montserrat Figueras i Jordi Savall funden La Capella Reial, un dels primers grups vocals dedicats a la interpretació de les músiques dels Segles d'Or amb criteris històrics i constituït exclusivament per veus hispàniques i llatines. El nou conjunt es dedica a la recuperació i a la interpretació del patrimoni polifònic-vocal medieval i dels Segles d'Or hispànic i europeu anterior al segle XIX amb criteris històrics. El seu extens repertori abraça des de la música medieval de les cultures de la mediterrània fins als grans mestres del Renaixement i del barroc. La seva discografia, publicada en més de 40 CDs, ha rebut diverses distincions i guardons. Sota la direcció de Jordi Savall, La Capella Reial de Catalunya desenvolupa una intensa activitat de concerts, enregistraments arreu del món i des de la seva fundació, actua regularment als principals festivals internacionals de música antiga.

MARÍA CRISTINA KIEHR soprano / PASCAL BERTIN i DAVID SAGASTUME contratenors / VÍCTOR SORDO i LLUÍS VILAMAJÓ tenors / FURIO ZANASI baríton / DANIELE CARNOVICH baix

HESPÈRION XXI

Fotografia → © Toni Peñarroya

L'any 1974, a Basilea, Jordi Savall i Montserrat Figueras, juntament amb Lorenzo Alpert i Hopkinson Smith van fundar el grup Hespèrion XX, un conjunt de música antiga que pretenia recuperar i difondre el ric i fascinant repertori musical anterior al segle XIX a partir de noves premisses: els criteris històrics i els instruments originals. Amb un repertori que va des del segle X fins al segle XVIII, Hespèrion XXI cerca contínuament nous punts d'unió entre Orient i Occident amb una clara voluntat integradora i de recuperació del patrimoni musical internacional, especialment de l'àmbit mediterrani i amb connexió amb les músiques del Nou Món americà. La seva tasca de recuperació d'obres, partitures, instruments i documents inèdits té un doble valor incalculable: per una banda el rigorós treball de recerca aporta noves dades i interpretacions sobre els coneixements històrics d'una època, i de l'altra, l'exquisida qualitat de les interpretacions posa a l'abast del públic la possibilitat de gaudir amb naturalitat de la delicadesa estètica i espiritual pròpia de les obres d'aquell temps.

PIERRE HAMON flautes i cornamusa / JORDI SAVALL viola d'arc i rebec / ANDREW LAWRENCE-KING saltiri i arpa medieval / MICHAËL GRÉBIL llaüt medieval i cítara / JEAN-PIERRE Canihac cornetto / BÉATRICE DELPIERRE xeremia / DANIEL LASSALLE sacabutx / JOSEP BORRÀS dolçaina i bombarda / PEDRO ESTEVAN percussió

JORDI SAVALL director

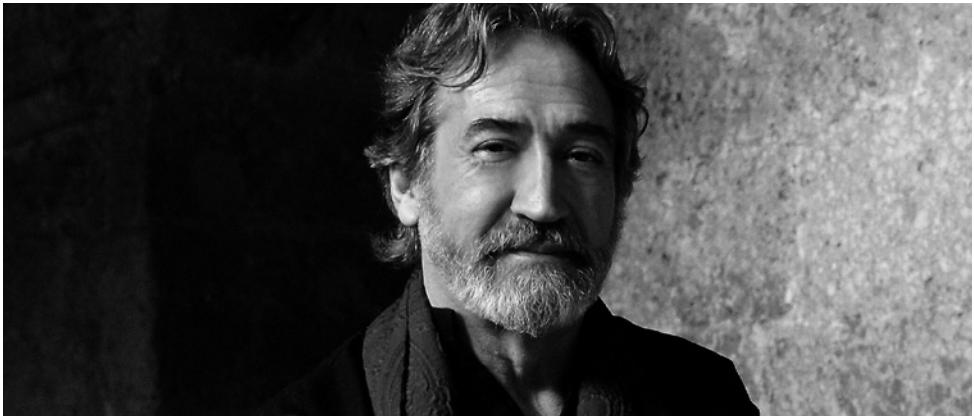

Jordi Savall és una de les personalitats musicals més polivalents de la seva generació. Fa més de cinquanta anys que dóna a conèixer al món meravelles musicals abandonades en la foscor de la indiferència i de l'oblit. Dedicat a la recerca d'aquestes músiques antigues, les llegeix i les interpreta amb la seva viola de gamba, o com a director. Les seves activitats com a concertista, pedagog, investigador i creador de nous projectes, tant musicals com culturals, el situen entre els principals artífexs del fenomen de revalorització de la música històrica. És fundador, juntament amb Montserrat Figueras, dels grups musicals Hespèrion XXI (1974), La Capella Reial de Catalunya (1987) i Le Concert des Nations (1989) amb els que explora i crea un univers d'emocions i de bellesa, i les projecta al món i a milions d'amants de la música.

Al llarg de la seva carrera ha enregistrat i editat més de 230 discos de repertoris de música medieval, renaixentista, barroca i del classicisme, amb una especial atenció al patrimoni musical hispànic i mediterrani, que han estat mereixedors de moltes distincions com Midem Awards, International Classical Music Awards i un Grammy Award. Els seus programes de concert han convertit la música en un instrument de mediació per a l'entesa i la pau entre pobles i cultures diferents i de vegades enfrontades. No debades l'any 2008 Jordi Savall fou nomenat Ambaixador de la Unió Europea pel diàleg intercultural i, juntament amb Montserrat Figueras, varen ser investits "Artistes per la Pau" dins del programa "Ambaixadors de bona voluntat" de la UNESCO.

La seva fecunda carrera musical ha estat mereixedora de les més altes distincions nacionals i internacionals, d'entre les quals cal destacar, el títol de Doctor Honoris Causa de les Universitats d'Evora (Portugal), de Barcelona (Catalunya), de Lovaina (Bèlgica) i de Basilea (Suïssa), la insígnia "Chevalier" de la Legió d'Honor de la República francesa, el Premi Internacional de Música per la Pau del Ministeri de Cultura i Ciència de la Baixa Saxònia, la Medalla d'Or de la Generalitat de Catalunya i el prestigiós Premi Léonie Sonning, considerat el premi Nobel de la música. El 2015 ha rebut el premi europeu Helena Vaz da Silva. "Jordi Savall posa de manifest una herència cultural comuna infinitament diversa. És un home pel nostre temps" (*The Guardian*, 2011).

SÍLVIA BEL actriu

L'any 1998, acabats els estudis d'Art Dramàtic i després de participar en diferents espectacles teatrals a Barcelona, es trasllada a Madrid on, juntament amb l'actor i director Karra Elejalde, protagonitza pel·lícules com *Año Mariano i Torapia*. L'any 2003 torna als escenaris catalans, on desenvolupará la seva trajectòria teatral. L'any 2005 protagonitza l'espectacle teatral *La Xarxa*, de J. Brossa, interpretació que li valdrà el premi de la crítica Serra d'Or a la millor aportació teatral de l'any, a més de la nominació a millor actriu pels premis Butaca i l'elogi de tota la crítica. A partir d'aquest moment la seva carrera discorre entre teatre, televisió i cinema. L'any 2012 rep el Premi Memorial Margarida Xirgu a la interpretació femenina més rellevant de la temporada teatral barcelonina. Actualment també compagina la seva faceta d'actriu amb col·laboracions literàries a diferents mitjans i espais culturals.

JORDI BOIXADERAS actor

Jordi Boixaderas va néixer el 12 de juliol del 1959 a la localitat de Sabadell, província de Barcelona. Ha treballat tant al teatre com a la televisió i té una dilatada carrera com a actor de doblatge realitzant tant treballs en català com en castellà. Gràcies a la seva veu és doblador i actor, però també és traductor de l'anglès al català. Va estudiar filologia anglesa, i és traductor homologat per TV3. En aquest camp ha realitzat més de 300 incursions amb diferents personatges. La seva veu és molt coneguda pel públic, ja que li dona vida a actors de la talla Sean Bean, Russell Crowe, Dwayne Johnson, Gerard Butler, Bruce Greenwood o Daniel Craig, entre d'altres. A la petita pantalla ha fet moltes aparicions a la televisió autonòmica catalana, TV3, protagonitzant un gran nombre de sèries. És un actor molt popular i conegut entre el públic català que l'ha vist actuar en produccions com *El cor de la ciutat*, *Laberint d'ombres* o *Ventdelplà*, totes elles d'un gran èxit d'audiència. Va rebre el Premi al Millor Actor de Televisió, atorgat per l'Associació d'Actors i Directors de Catalunya, pel seu paper en la sèrie *Poblenou*.

WAED BOUHASSOUN cant i oud

L'intèrpret d'*oud* i cantant siriana, Waed Bouhassoun, nascuda l'any 1979, posseeix un timbre de veu d'una qualitat poc comuna, de les que s'escolta en comptades ocasions, una d'aquestes famoses veus de la cançó àrab dels anys trenta. Fou al Festival de Fes on va interpretar per primera vegada cants sufís en solitari, acompanyant-se del seu oud. El gener del 2008 va ser convidada per a un concert a l'Alhambra de Granada per «Damasc capital cultural del món àrab» i inaugurar aquest esdeveniment. Waed Bouhassoun, acompanyada del seu oud, interpretà poemes dels dos grans poetes amorosos de la fi del califat omeia a l'Àndalus: la poetessa Wallada bint al-Mustakfi i el poeta Ibn Zaidun, que ella mateixa va musicar, paral·lelament a la presentació de poemes d'Ibn Arabi, interpretats per dos grans artistes d'estil flamenc, Curro i Carlos Piñana. El 2009, l'Institut du Monde Arabe li va publicar dins la seva col·lecció *Moucharabieh* el primer CD en solitari, acompanyada pel seu oud. Tota la crítica ha celebrat aquest CD, i el mateix any ha estat guardonat amb el «Prix Charles Cros».

MARÍA CRISTINA KIEHR soprano

María Cristina Kiehr va néixer a Argentina, on va començar els seus estudis de cant i volí. El 1983, empesa per la seva curiositat i la seva passió per les músiques per redescobrir, s'instal·la a Europa per especialitzar-se en els repertoris del Renaixement i del Barroc. També estudia a la Schola Cantorum de Basilea amb René Jacobs i Eva Krasnai. Sota la direcció de René Jacobs, Maria Cristina Kiehr debuta a l'òpera el 1998 amb *Il Giasone* de Cavalli a Innsbruck, i participa en L'*incoronazione di Poppea* de Monteverdi a l'òpera de Montpeller i amb L'*Orontea* de Cesti al Stadt Theater de Basilea. La seva intensa activitat concertística l'ha duta per ciutats d'Europa, Austràlia i el Japó convidada per les millors formacions musicals i orquestres de música antiga. La major part dels enregistraments en els que ha participat han rebut les millors distincions de la crítica internacional.

PASCAL BERTIN contratenor

Reparteix la seva carrera entre grups de polifonia medieval, del Renaixement o d'òpera barroca, i ha estat dirigit pels més grans directors d'aquests gèneres com Jordi Savall, Christophe Rousset, Philippe Herreweghe, Marc Minkowski, Emmanuelle Haïm, Masaki Suzuki, William Christie o John Eliot Gardiner. Ha participat en òperes barroques com *La Calisto* de Cavalli, *L'Orfeo* de Monteverdi, el *Tolomeo* i l'*Agrippina* de Händel o el *Mitridate* de Mozart en teatres lírics de gran prestigi com Chicago, Ginebra, Tòquio, Bolonya, Anvers, Amsterdam, París o Nova York. Des de 1996, amb l'ensemble Fons Musicae ha enregistrat peces de Lambert, Bononcini, Steffani, Caldara i Gasparini que han estat molt ben rebudes per la crítica internacional.

DANIELE CARNOVICH baix

La seva activitat concertística comença l'any 1981, participant als festivals més famosos de música antiga, tant a Itàlia com a Europa, i més tard també a Canadà, EUA, Mèxic, Austràlia, Nova Zelanda, Israel, Japó, Brasil, Colòmbia i Argentina, en col·laboració com a solista amb destacats grups vocals i instrumentals i sota la direcció d'importants directors. Des de 1991 és membre titular de La Compagnia del Madrigale, l'agrupació madrigalística italiana més important, amb la que tots els discos enregistrats fins ara han obtingut premis internacionals molt importants. També es dedica a la didàctica de la música dirigida als nens. Ha impartit classes d'Educació Musical durant vint anys, i al 2001 va publicar a Itàlia per l'editorial Mondadori, un curs complet d'educació al son i a la música en dos volums, destinats als joves músics.

DAVID SAGASTUME contratenor

Nascut a Vitòria el 1972, va estudiar violoncel al Conservatori Jesús Guridi de la capital alabesa amb els professors Gabriel Negoescu i François Monciero, obtenint el Premi extraordinari a l'examen final d'aquesta especialitat; paral·lelament va realitzar estudis de clavecí, viola de gamba, música de cambra i composició. Durant anys ha pertangut a la Joven Orquesta de Euskalerria EGO i ha col·laborat amb regularitat amb l'Orquestra Simfònica d'Euskadi. També ha participat a la producció

realitzada per Herbert Wernicke, de l'òpera *Giulio Cesare* de Haendel, dirigida per Andreas Spering. Ha cantat com a solista en diversos grups musicals i ha realitzat nombrosos enregistraments. És membre fundador del grup Intonationes especialitzat fonamentalment en la interpretació del repertori polifònic hispànic dels segles XVI i XVII i membre habitual de La Capella Reial de Catalunya.

VÍCTOR SORDO tenor

Nascut a Badajoz, va estudiar piano amb G. Rey. Posteriorment, va estudiar Direcció coral a Sevilla amb R. Rodríguez i va perfeccionar els seus estudis corals i vocals. El 2006, de nou a Badajoz, inicia la seva formació vocal amb M. Coronada-Herrera i s'especialitza en cant històric. Actualment col·labora amb agrupacions prestigioses com la Capella Reial de Catalunya, Les Sacqueboutiers de Toulouse, Orquesta Barroca de Sevilla o Ministriles Hispalensis. Destaca la seva participació al Novalux Ensemble, grup estable professional dedicat a la interpretació de la música anterior al XVIII i dirigida per J. Cabré. Víctor Sordo canta regularment en les més destacades sales europees i participa en els Festivals de Música Antiga de més renom. Ha enregistrat nombrosos CD i ha actuat en directe per a TV1, Canal Sur TV, Rn2, Catalunya Radio, France Musique, SONY-Deustsche Harmonia Mundi, Deutsche Grammophone, Alia Vox, Glossa, Pentatone, OBS-Prometeo i ACCP entre d'altres.

LLUÍS VILAMAJÓ tenor

Nascut a Barcelona, inicià els seus estudis musicals a l'Escolania de Montserrat i després els continuà al Conservatori Municipal Superior de Música de Barcelona. Actualment és membre de la Capella Reial de Catalunya i col·labora amb diverses formacions musicals, amb les quals ha ofert concerts i ha efectuat enregistraments en diferents auditoris d'Europa, així com també als Estats Units, Mèxic i Israel. Ha estat director de la Capella de Música de Santa Maria del Mar de Barcelona, en la qual havia cantat sota la direcció del mestre Enric Gispert i del Cor de Noies de l'Orfeó Català. Actualment realitza la direcció artística, juntament amb Carlos Mena i Lambert Climent, del Coro Barroco de Andalucia i del Coro Vozes de Al Ayre Español.

FURIO ZANASI baríton

Especialista en el repertori Monteverdià i del Primer Seicento italià, ha participat en festivals com el de San Maurizio a Milà, Autunno Musicale di Como, Monteverdi de Cremona, Feste Musicali Bolognesi, Utrecht, Bruges, Stuttgart, Versalles, Metz, Ribeauville, Locarno, Praga, Innsbruck, Folle journée Nantes, Baden-Baden o Salzburg. Va debutar com a Marcello a *La Bohème* en el Concurs Battistini 1987 i, posteriorment, ha cantat en els millors escenaris: l'Òpera Garnier de París, Concertgebouw d'Amsterdam, Konzerthaus de Viena, Gulbenkian de Lisboa, Carnegie Hall i Lincoln Center de Nova York, Tokio Kioi Hall, Òpera de Roma, La Fenice de Venècia, San Carlo de Nàpols, Dresden Semper Oper, Liceu de Barcelona, Zarzuela de Madrid, Colón de Buenos Aires o La Monnaie de Brussel·les, dirigit per R. Jacobs, J. Savall, A. Curtis, M. Pollini, Ph. Herrewege, O. Dantone i R. Chailly, entre d'altres. En el repertori de cambra, domina el lied alemany i ha enregistrat més de 80 CD i DVD.

MÚSICA ANTIGA

2015
2016

PURCELL: THE FAIRY QUEEN

SHAKESPEARE, SOMNI D'UNA NIT D'ESTIU

Finalistes de la VI Acadèmia vocal i instrumental
La Capella Reial de Catalunya
Le Concert des Nations
Jordi Savall direcció

DIMARTS
7 JUNY
20.30h
L'AUDITORI
SALA 1

L'AUDITORI

Lepant 150
08013 Barcelona

www.auditori.cat